

Toespraak Merel van Vroonhoven, Bestuursvoorzitter van de AFM, bij de nieuwjaarsreceptie van Euronext op vrijdag 9 januari 2015

Beste dames en heren,

Vandaag precies twee weken geleden zat ik in de bus van Yazd in het midden van Iran naar Isfahan in het Zuiden – een tocht van bijna duizend kilometer door de woestijn. Twaalf dagen heb ik door het land gereisd. Ik heb er veel gezien dat overeen komt met ons beeld van het land: vrouwen in zwarte chador, fanatieke islam, anti-westerse propaganda. Maar ik heb ook heel veel gezien dat helemaal niet bij dat beeld past. Een hoogontwikkelde cultuur, een ongelooflijk rijke geschiedenis en prachtige gastvrije mensen die – zij het in het geheim – bij elkaar thuis over de vloer komen en discussiëren over politiek en literatuur. Zestienjarige jongens en meisjes die elkaar, ondanks het risico op zware straffen, ontmoeten om samen te dansen en stiekem via Facebook vriendschappen sluiten met hun westerse leeftijdgenoten, met wie ze vergelijkbare idealen en toekomst dromen delen.

En zo leer je op zo'n reis maar weer eens hoe belangrijk en inspirerend het is om je ogen en oren open te zetten voor een ander beeld – en een ander geluid.

De spannende reis was voor mij het sluitstuk van een spannend jaar. Op 1 april nam ik afscheid van de Raad van Bestuur van de NS en trad ik aan als bestuursvoorzitter van de AFM. Ik had het gevoel alsof ik in een andere wereld kwam - en dan ook nog eens een wereld die flink in beroering is.

Ik kan u een ding vertellen: ik heb me nog geen moment verveeld.

Drie jaar geleden sprak mijn voorganger Ronald Gerritsen u bij deze nieuwjaarsborrel toe en hij sprak toen van 'een pandemonium op de financiële markten'. Dat zeg ik hem nu niet meer na, want het gaat echt beter dan in 2012. Maar we zijn nog lang niet waar we willen zijn. En rustig was het ook in 2014 zeker niet.

Over die onrust wil ik het met u hebben, maar ook over de manier waarop we daarmee om moeten gaan. Over andere geluiden, zoals de stemmen van mensen die je niet eerder hoorde - en over tegenspraak en tegenkracht.

Maar we beginnen met 2014 – zoals ik al zei: een onrustig jaar.

Voor sommige beleggers was die onrust positief: zij zagen na jaren van dood tij de winst opeens weer omhoog schieten. Maar er waren ook beleggers die de koersen van hun aandelen zagen kelderen – zij hadden het vast liever nog even wat rustiger gehad...

2014 bracht ook de beursgang van Euronext zelf. Op 20 juni luidde de bel voor Euronext als slotstuk van een bijzonder en intensief proces. Aan de ene kant was het een 'gewone' beursgang, met voor de AFM de taak om het prospectus van Euronext als NV goed te keuren. Maar er speelde zoveel meer. Voor Euronext zelf; zij moest met ICE om tafel om de contouren van het af te splitsen Euronext vast te stellen.

Maar ook voor de betrokken toezichthouders was het een bijzonder proces, vol uitdagende beslissingen. Denk aan de goedkeuring van de governance van het nieuwe Euronext, passend bij haar nieuwe status als Europese beursgenoteerde onderneming en de toetsing van het proces van het "losknippen" van het Londense derivatenbedrijf LIFE. Hierin had de AFM een leidende rol, maar waarbij intensief is samengewerkt met De Nederlandsche Bank, het ministerie van Financiën, en de overige betrokken Europese toezichthouders verenigd in het College van Euronext regulators. En natuurlijk waren er vragen over de onzekere toekomst, want past de beurs nog wel in deze tijd?

Het antwoord is ja. Ja, er zijn nog veel bedrijven die de weg naar de beurs vinden, zeker nu de banken terughoudender zijn in het verstrekken van leningen. Nadat de afgelopen jaren een aantal bedrijven na fusies verdween, was in 2014 het aantal nieuwelingen hoger dan het aantal dat de beurs verliet.

De beursgang van Euronext was dus een complex proces-en net als elke beursgang met onzekere uitkomsten. En eigenlijk is dat tekenend voor deze tijd. De wereld om ons heen is enorm complex en voortdurend in verandering.

Iedere dag brengt nieuwe ontwikkelingen, nieuwe producten en nieuwe markten. Iedere dag brengt nieuwe vragen, nieuwe uitdagingen en nieuwe bedreigingen. En alles is ook elke dag meteen publiek – want de media zijn overal. Dat hebben wij recentelijk als AFM ook gemerkt, bij het onderzoeksrapport over onze Raad van Toezicht. Iedereen weet meteen dat er iets aan de hand is, heeft er een duidelijke mening over en deelt deze en heeft daarmee ook meteen invloed op het verdere verloop.

Wie zich van deze kenmerken van de tijd niet bewust is – de gordijnen dicht houdt en zich stil houdt in de ijdele hoop dat het wel over vliegt - gaat het eenvoudigweg niet redden. Grote ondernemingen en financiële instellingen zijn niet alleen enorm complex geworden, maar ook nauw verbonden met alles en iedereen om zich heen. En dat leidt ertoe dat het bijna onmogelijk is het geheel volledig te overzien en strak te regisseren. Dat geldt voor de besturen van ondernemingen, het geldt voor toezichthouders - en zelfs voor landen. Uiteindelijk houden ook de communisten in Cuba en de religieuze machthebbers in Iran Google en Facebook niet buiten de deur. Ik zag in Teheran dat jonge mensen illegale apps uit notabene China kopen waarmee je door de regering opgelegde blokkades van Internet kunt omzeilen. Je riskeert er gevangenisstraf mee. Maar zoals onze gids me zei: we doen het toch, want anders hebben we geen leven.

Elke nieuwe technologische vondst grijpt dieper in in ons bestaan. Maakt ons bestaan complexer en kwetsbaarder, maar ook vrijer. We zien het op steeds meer onverwachte plekken. ICT-bedrijven bedenken zelfrijdende auto's – de auto van de toekomst komt waarschijnlijk eerder van Google dan van Mercedes. ICT-bedrijven zorgen dat je gehaald en gebracht wordt met auto's van Uber, dat je in elke stad een kamer kunt vinden via AirBenB en dat je elk krantenartikel kunt lezen via Blendle. De taximarkt, de hotels en de dagbladpers hebben het nakijken.

Op de beurs zien we hetzelfde. De handel wordt niet alleen internationaler, maar de traditionele beurs wordt ook vaker omzeild: aandelen worden steeds vaker verhandeld op alternatieve platformen, vaak gehuisvest in een ander Europees land. Met 'algorithmic trading' neemt de computer de rol van menselijke handelaars over. Er is bijna geen sector meer denkbaar die het kan stellen zonder de stem van ICT-specialisten. De stem van mensen die op een heel andere manier naar de wereld kijken. Die met andere oplossingen komen en andere kansen zien, omdat ze anders denken. Wie er niet naar luistert, loopt onherroepelijk vast.

Dat betekent trouwens niet dat die stemmen altijd gelijk hebben en dat hun macht nooit tot problemen leidt. De eerste slachtoffers van oplichting via Airbnb hebben zich al gemeld: veel geld aanbetaald voor een villa die niet bleek te bestaan, of die al verhuurd was aan iemand anders. En ook in de financiële sector is technologie niet alleen een zegen, maar soms ook een vloek. Cybercrime en internetscam zijn niet alleen nieuwe woorden, maar vooral ook nieuwe risico's – met mogelijke gevolgen voor de stabiliteit van het hele financiële stelsel.

Het is de wereld van 2015. Complex, sterk afhankelijk van de omgeving, grenzeloos en voortdurend in verandering. En daarmee ook onzeker.

En dus is de vraag: hoe kunnen we daar het best mee omgaan?

Vanaf het moment dat ik aantrad bij de AFM, heb ik met heel veel mensen gesproken over de situatie in de financiële wereld. Met verzekeraars en accountants, met bankiers en pensioenbeheerders – en met velen van u. Boeiende gesprekken waar ik veel van heb geleerd. En misschien ook wel andersom. Wat ik er vooral van geleerd heb is dat het vertrouwen in de financiële sector alleen kan worden teruggewonnen, als er een fundamentele cultuur- en gedragsverandering plaats vindt. Een verandering zowel bij aanbieders als bij klanten.

Een verandering die bij aanbieders vraagt om oor voor het geluid van de klant. Door de klant centraal te stellen in al hun handelen, op een duurzame en integere manier. Klanten zijn immers hun enige bestaansrecht.

En voor de klant, consument betekent dit dat hij ook zijn verantwoordelijkheid zal moeten (kunnen) nemen. Nu is de klant vaak de grote afwezige en voelt zich vaak niet in staat verantwoordelijkheid te nemen voor zijn financiële leven. Dit terwijl zijn geluid zo belangrijk is voor een gezond tegenwicht.

En dat andere geluid, dat is nou precies waar deze wereld enorme behoefte aan heeft.

Ik zie bedrijven die uit angst voor alle veranderingen gewoon maar verder gaan zoals het altijd al ging, met de oren dicht voor andere geluiden en de ogen gesloten voor kritiek.

Maar zulke bedrijven gaan ten onder aan verstarring en tunnelvisie. Alleen wie bereid is de cultuur van de organisatie aan te passen aan de veranderende omstandigheden, kan in deze tijd succesvol zijn. Flexibel en alert, en met een podium voor dwarsdenkers – van binnen en van buiten.

Weg van de traditionele vanzelfsprekendheden.

Weg van de 'maar zo doen we het toch altijd al?'-houding.

Weg van de monocultuur.

Niet omdat het goed klinkt of politiek correct of omdat het zo fleurig staat op de groepsfoto. Nee, laat ik het u duidelijk zeggen: een ander geluid is bittere noodzaak.

Er is geen samenleving, grote onderneming, geen financiële instelling die het zich kan veroorloven om de oren te sluiten voor het andere geluid. En dan heb ik het niet alleen over sopranen en altten tussen de bassen. Het gaat ook om citars en boezoeki's tussen de violen. Teams van mensen met verschillende kennis en vaardigheden, met verschillende culturele achtergronden en van verschillende generaties dragen bij aan een meer open, kritische en flexibele cultuur. Aan besluiten nemen waarbij de argumenten wat minder vanzelfsprekend zijn. Waarbij nieuwe vragen worden gesteld en waarbij er openlijk mag worden getwijfeld. Alleen zo ga je als bedrijf mee met deze instabiele, steeds veranderende en steeds complexere tijd.

Hoe gaat u daarmee om in uw organisatie, hoe geeft u invulling aan tegenkracht en tegengeluid?

En hoe zit dat dan met ons toezichthouders? En hoe kunnen wij toezicht houden als de omgeving verandert en geen moment hetzelfde is?

Wat voor de buitenwereld geldt, en voor u, is natuurlijk niet anders voor de AFM en voor mij. Het is ook aan ons om de deuren wijd open te zetten voor andere geluiden. Open te staan voor kritiek, elkaar wakker te schudden, de waarheid te zeggen, en van koers te veranderen als dat nodig is.

Dat betekent ook dat ik mezelf geen moment wijs maak dat de AFM altijd in staat is precies te weten wat er op elke plek in de financiële wereld speelt en elk risico te ondervangen. Onze taak is er voor te zorgen dat het systeem zelfreinigend is. Dat bedrijven er inderdaad voor zorgen dat de tegenkrachten worden gehoord, dat er een

open oor is voor kritiek. Dat de checks and balances binnen het systeem en binnen de organisaties zelf in orde zijn.

Dat is ook precies de reden waarom de AFM in 2014 zo uitzonderlijk kritisch was over de situatie in de wereld van de accountants. We onderzochten de kwaliteit van de wettelijke controles van de grote accountantskantoren en zagen dat de kwaliteit van bijna de helft daarvan onvoldoende was. De toon van het rapport was scherp – en dat moest ook. Het onderzoek van de accountant is een van de steunpilaren van het systeem van checks and balances. Als we daar niet meer op kunnen vertrouwen, waarop dan nog wel? In 2015 zal de AFM dus opnieuw extra aandacht besteden aan de rol van de accountants.

Maar we besteden ook extra aandacht aan de rol van de beleggers, want ook zij hebben een duidelijke rol en verantwoordelijkheid in het systeem van checks and balances. De online en mobiele bedieningsconcepten veranderen de manier waarop consumenten sparen en lenen - en ook beleggen. Maar alleen een zelfbewuste, sterk toegeruste en goed geïnformeerde belegger kan zijn rol in het systeem goed vervullen. En dus moeten ze kunnen rekenen op passende informatie waar hij of zij echt iets aan heeft. Op betrouwbare accountantsverklaringen. Op goede en transparante jaarverslagen. Daarom zal de AFM daar in 2015 nog beter op letten. Daarnaast willen we een scherper beeld krijgen van het gedrag van beleggers, zodat we hen daar ook beter bij kunnen ondersteunen. En we gaan informatie uit onze registers beter toegankelijk maken. Zodat de beleggers met al die informatie uiteindelijk zélf hun keuzes kunnen maken. We hoeven de belegger niet bij alles aan de hand te nemen – ik vind dat hij best wat tijd en aandacht mag besteden aan de vraag waar hij zijn geld aan besteedt. Maar hij moet dat kunnen doen op basis van betrouwbare gegevens.

Dames en heren,

Ik heb u vanmiddag een beeld geschetst van een complexe, steeds veranderende en onzekere wereld. Een wereld waarin je alleen mee kunt, als je alert en flexibel bent en ruimte geeft aan uiteenlopende meningen. En zo kom ik op het onvermijdelijke onderdeel van elke nieuwjaarstoespraak: de goede voornemens.

Ik hoop dat u, net als ik, in de kerstvakantie er even bij stil heeft gestaan: wat wens ik voor mijzelf en voor ons allen in 2015? Ik hoop dat u bij zichzelf dacht

- Ik wil niet alleen jaknikkers om mij heen, maar vooral ook mensen die weerwoord geven en mij durven te zeggen 'Zou je dat nou wel doen? '.
- Ik zoek naar mensen die mij altijd de andere kant van het verhaal vertellen en mij hun nieuwste technologische ideeën toevertrouwen.
- Mensen die mij met inkt en humor laten zien dat niets vanzelfsprekend is.
- En tot slot hoop ik op verdraagzaamheid tegenover alle dwarsdenkers. Hoe puntig hun pen ook mag zijn.

Twee weken geleden, in de Iraanse stad Yazd, sprak onze gids daarover leerzame woorden. Toen hij sprak over de strenge regels in zijn land zei hij: " Het goede dwing je niet af door alleen maar straffen en eindeloos veel strenge regels. Het goede komt van binnen uit.'

Ik wens u zowel persoonlijk als zakelijk een heel mooi 2015. Een jaar met veel interessante ervaringen – en met veel waardering voor ander geluid.